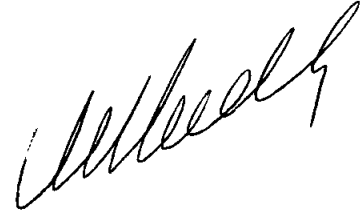

307
16.08.2018

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

“Türkiye’de Adı Değiştirilen Mezra, Köy, Bucak, İlçe, İl Ve Coğrafi Yerler İle Yerleşim Birimlerinin Eski Adlarının İadesi Hakkında Kanun Teklifi” ile gerekçesi ilişikte sunulmuştur.

Meral DANIŞ BEŞTAŞ
HDP Siirt Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	
Esas Komisyon	İçişleri
Tarih :	12 Ekim 2018
Esas No: 2/962	

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BSK. IIGI
16 Ağustos 2018
Numara:

--

TBMM GENEL EVRAK
16 Ağustos 2018
No: 339693

GENEL GEREKÇE

Üzerinde yaşadığımız coğrafyada; neredeyse insanlığın varolduğu günden beri birçok halk yaşamış, çeşitli kültürler bu topraklara zenginlik katmıştır. Halkların kattığı bu zenginlik kültürel birçok ögeyi barındırmakla birlikte konuşulan dillerin çeşitliliği, zenginlikleri yansıtan en büyük unsurdur. Bu unsuru gözle görünür kılan ise yerleşim birimlerinin adlarıdır. Esasen bu durum sadece bu topraklarda yaşayan halklara ait bir kültürel miras değil, dünya mirasıdır. Zira bu topraklarda Türklerden başka Kürtler, Ermeniler, Çerkesler, Araplar, Lazlar, Rumlar, Süryaniler ve daha birçok halk yaşamakta olup; nice uygarlık, izlerini günümüze kadar gelen isimlerle devam ettirmiştir. Geçmişte budillerde olan yerleşim yerlerinin adlarının Türkçeleştirilmesinin toplumda kırılmaya ve halkların yaşadıkları coğrafyaya yabancılaşmasına neden olduğu kuşkusuzdur.

Yer adlarının siyasi kaygılarla değiştirilmesi eğilimi, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Abdülaziz ve 2. Abdülhamit dönemlerinde başlamış bir alışkanlıktır. Aziziye ve Hamidiye alaylarının kalıcılığını sağlamak muradı ile yeni doğan sultan çocuklarının adlarının yaşatılması isteği yerleşim yerleri adlarının değişiminin de başlangıcı olmuştur.

Balkan Savaşları neticesindeki mağlubiyet; 1913 yılında düzenlenen İskân-ı Muhacirin Nizamnamesi ile Rumca ve Bulgarca olan yer adlarının Türkçeleştirilmesini doğurmuş ve o tarihten günümüze dek özgün yer adlarının Türkçeleştirilmesi neredeyse bir teamüle dönüşerek, halkların doğdukları yer için yaratmış oldukları adlar bir bir değişmiştir. Bu çerçevede Trakya - Marmara ve Ege Bölgesi'nde yüze yakın yer adı değişmiştir. Yine aynı tarihte Trabzon Vilayeti merkez sancağı ile Rize sancağında Rumca olan yer adlarının değiştirilmesi için listeler hazırlanmış olup, bugün Rize'de hâlihazırda kullanılan 344 köy ve kasaba adından 300 kadarı 1913 listesinde önerilen yeni adlardır.

1922 yılı sonunda Yunan işgalinden kurtulan bazı yerlerin Yunan kökenli olan adları değiştirilmiştir. 1921 yılında Türkiye'ye katılan Artvin'deki köy adları kısa sürede Türkçeleştirilmiştir. Bu eğilimin etkisiyle Dersim'in adı, Tunç Eli; Norşin ismi, Güroymak; Tillo ismi, Aydınlar olarak değiştirilmiştir. Yine İskenderun Sancağına Hatay adının verilmesi de bu etki sonucudur.

Değiştirilen yer adları eski adlarından farklı anlamlar içerdiği gibi bazıları da onur kırıcı ifadelerle karşılık gelmektedir. Örneğin; "Yaka Hasenek" olan belde adı "Yakasinek"; Çerkesçe "Babugoy" olan köy adı "Sıçanhöyük"; Kürtçe "Hecixano-Hacıhano" olan ve "Hacı Evi" anlamına gelen köy adı "Ağılbaşı"; "Ezidiler'in "Kivax" adını verdikleri köy "Mağara", Kürtçe olan "Harapşeref" adı "Dirsekli", Ermenice "Çrig" olan köy adı "Çürük"; Kürtçe "Hespist" olan köy adı "Yarbaşı" olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Kürtçe "Hezex" adı da tarihsel bir bağı olmadığı halde "İdil" olarak değiştirilmiştir.

Yukarda da izah etmiş olduğumuz üzere, 1921 yılından itibaren otuz bin iki yüz seksen (30.280) yerleşim biriminin adı Kürtçe, Ermenice, Rumca, Lazca, Çerkesçe,

Arapça ve daha sayamadığımız farklı dillerde olduğu için değiştirilmiştir. Bu yerleşim yerlerinden on iki binden fazlası sadece köy isimleridir. İsim değiştirme işlemlerinin resmileşmesi ise, İçişleri Bakanlığı'nın 1940 yılı sonlarında hazırladığı 8589 sayılı genelge ile gerçekleşmiştir. İşbu genelge ile “yabancı dil ve köklerden gelen ve kullanılmasında büyük karışıklığa yol açan yerleşme yerleri ile tabii yer adlarının Türkçe adlarla değiştirilmesi” uygulaması resmen hayata geçmiş oldu.

1956 yılında ise “Ad Değiştirme İhtisas Komisyonu” kurulmuştur. Komisyon ise hiç alakası olmadığı halde Genelkurmay Başkanlığı, İçişleri, Savunma ve Milli Eğitim Bakanlıkları ile Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi ile Türk Dil Kurumu temsilcilerinden oluşmuştur. Bu heyet, 1978 yılına kadar faaliyet yürütmüştür. Ad değiştirme için kurulmuş olan bir komisyon içerisinde Genelkurmay Başkanlığı, Savunma Bakanlığı ve Türk Dil Kurumu gibi kurumların bulunması ise düşündürücü bir husustur. Bilhassa Genelkurmay Başkanlığı ve Savunma Bakanlığının hiçbir akademik ve bilimsel katkı sunamayacağıdır. Bu anlamda esas kaygının siyasal olduğunu; Türk Dil Kurumu'nun mevcut isimleri Türkçeleştirmek, daha doğru bir ifade ile yerleşim yerlerinin tarihsel bağlarını koparmak saiki ile hareket etmiş olduğunu belirtmek gerekir.

1980-1983 yılları arasında da Kürtçe mezra ve yayla adları sistematik olarak Türkçeleştirilmiştir. Ancak o yerleşim birimlerine yaşayan halklar kendi dillerinde kullanılagelen eski adları kullanmaya devam etmiştir. Zira bu durum, yaşanan yerle kişinin manevi bağının bir gereğidir. İsimlerin değiştirilmesinin halk nezdinde bürokratik işlemler haricinde bir anlamı da yoktur. Öyle ki anadili Türkçe olan yerleşim yerlerinde dahi eski adlara dönme eğilimi artmaktadır. Bu eğilim sonucu 120 civarında yer adı, eski adlarına kavuşmuştur. İşbu kanunun amacı da tüm yerleşim yerlerinin eski adlarına kavuşmasıdır.

Her ne kadar demokratikleşme yolunda önemli bir paket olduğu iddia edilen ‘açılım’ sürecinde coğrafi bölgelerin isimlerinin iadesi Hükümet tarafından seçim dönemlerinde vaat edilmişse de hala bu yönde somut bir adım atılmamıştır. Yeni kurulan üniversitelere verilen tarihsel isimler de göstermektedir ki, Cumhuriyet döneminde devam eden bu politikalar bir başka yönüyle devam etmektedir. Zira yeni konulan isimler Anadolu’da başka hiçbir medeniyet iz bırakmamış gibi Türki unsurlardan seçilmektedir. Oysaki binlerce yıllık Anadolu ve Mezopotamya, sayısız medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetlerin torunları olan Kürtler, Ermeniler, Rumlar, Aleviler, Lazlar, Süryaniler gibi kadim halklar, milletler ise hala bu topraklarda yaşamaktadırlar. Nitekim her ne kadar yer isimleri devlet tarafından değiştirilmişse de bu halklar bildikleri isimleri günümüzde de kullanmaktadırlar.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Madde ile Kanunun amacı ve kapsamı belirtilmektedir.

Madde 2-Madde ile Kanun'da adı geçen Bakanlık ve Kurum tanımları yapılmıştır.

Madde 3- Madde ile “Adların İadesi İhtisas Kurulu”nun süreç içerisindeki rolü belirlenmiştir.

Madde 4- Madde ile “İçişleri Bakanlığı”nın süreç içerisindeki rolü belirlenmiştir.

Madde 5- Yürürlük maddesidir.

Madde 6- Yürütme maddesidir.

TÜRKİYE’DE ADI DEĞİŞTİRİLEN MEZRA, KÖY, BUCAK, İLÇE, İL VE COĞRAFİ YERLER İLE YERLEŞİM BİRİMLERİNİN ESKİ ADLARININ İADESİ HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

BİRİNCİ BÖLÜM **Amaç ve Kapsam**

Amaç ve Kapsam

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı; tarihi ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması,kültürel çoğulculuğun korunması, farklılıkların yaşatılmasıdır.

(2) Bu Kanun; “Adların İadesi İhtisas Kurulu” kurularak, 1913 yılından bu yana adları değiştirilen mezra, köy, bucak, ilçe, il, mahalle, coğrafi yerler ile yerleşim birimlerinin eski adlarının tespiti ile bu bağlamda değişik dönemlerde çeşitli yasal düzenlemeler ile değiştirilen yer adlarının tümünün iadesini kapsar.

Tanımlar

MADDE 2- Bu Kanunda geçen;
a) Bakanlık : İçişleri Bakanlığını,
b)Kurul : Adların İadesi İhtisas Kurulu’nu
ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM **Adların İadesi İhtisas Kurulu**

Adların İadesi İhtisas Kurulu

MADDE 3- Kurul; İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ile Üniversitelerin Dilbilim, Halkbilim, Sosyoloji, Batı Dilleri, Doğu Dilleri, Kürt Dili, Ermeni Dili, Yunan Dili, Bulgar Dili, Kafkas Dilleri, Arap Dili ve sair yaşayan diller ile antik dönem dillerini inceleyen birimlerinden seçilecek temsilci ve akademisyenlerden oluşur. Ayrıca bu Kurul; ismi değiştirilen yerlerin eski adlarının ait olduğu dile ilişkinTürkiye’de akademik birim olmaması halinde, yabancı üniversite ve akademik birimlerden görüş ve destek alır.

Kurul; 1913 yılından itibaren tüm yer adlarının değişim sürecini rapor haline getirip,tüm yerleşim birimlerinin özgün adlarını halkların talep ve eğilimlerini de göz önünde bulundurarak tespit eder.

Kurul; Osmanlı İmparatorluğu dönemi kayıtlarını, T.C. İçişleri Bakanlığı’nın Cumhuriyet tarihi boyunca meskûn yerlere dair tüm kayıtlarını, Tapu ve Kadastro İdaresi’ne ait kayıtlar ile Türkiye Posta Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü’nün adreslere ilişkin olan tüm kayıtlarını çalışmalarında esas alır.

Kurul tarafından kaynak taraması ve halk eğilimleri neticesinde elde edilen yer adları için eski ve yeni adların karşılık cetveli oluşturulur.

MADDE 4- Kurul; yerleşim birimlerinin adlarının değişim süreci ile karşılık cetvelini içerir raporunu Bakanlık onayına sunar.

Bakanlıkça, raporun onayını müteakip yeni yer adlarına ilişkin tüm yasal ve idari düzenlemeler eşzamanlı olarak yapılır.

Yürürlük

MADDE 5- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 6- (1) Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.